

TAKK:

En metod för de yngre barnens språkutveckling
och dess betydelse

Elin Nilsson

2013

Examensarbete, Grundnivå (yrkesexamen), 15 hp
Didaktik
Läroprogrammet

Handledare: Annie Hammarberg
Examinator: Åsa Morberg

Nilsson, Elin (2013). *TAKK: en metod för de yngre barnens språkutveckling och dess betydelse*. Examensarbete i didaktik. Lärarprogrammet. Akademin för utbildning och ekonomi. Högskolan i Gävle.

Sammanfattning

Syftet med detta examensarbete är att undersöka vad TAKK (Tecken som alternativ och kompletterande kommunikation) som metod har för betydelse i förskolan för de yngre barnen och hur förskolorna använder sig av TAKK. Min undersökningsmetod var intervjuer med tre pedagoger på tre förskolor i tre stadsdelar och observation på en av förskolorna. Resultatet utifrån intervjuerna visar att efter vad barnen har sagt till pedagogerna så tycker de om att använda sig av TAKK. Pedagogerna beskriver TAKK som mycket positivt för barnen men även för dem själva. På två av tre förskolor användes TAKK i mycket stor utsträckning och på den tredje förskolan användes TAKK i mindre utsträckning. Diskussion är ställt mot tidigare forskning och resultatet som mina intervjuer gav. Mina slutsatser är att TAKK är en bra metod som hjälper barnen i sitt språk. Men även för pedagoger att de får lära sig denna metod så att barnen får hjälp och stöd i sin utveckling. Först och främst den språkliga utvecklingen.

TAKK är ett sätt och en metod för omgivningen att kommunicera med en individ med funktionsnedsättning.

Nyckelord: förskola, intervju, kommunikation, observation, pedagog, språk, språkutveckling, TAKK (*tecken som alternativ och kompletterande kommunikation*), yngre barn

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Bakgrund	1
2.1 TAKK	1
2.2 Språkutveckling	4
2.3 Teoretiska utgångspunkter för språkutveckling	4
2.4 Kommunikation	5
2.5 Styrdokument	6
3. Syfte	7
3.1 Frågeställningar	7
4. Metod	7
4.1 Undersökningsmetod	7
4.2 Intervjuer	7
4.3 Observationsmetod	8
4.4 Urval	8
4.5 Genomförande	8
4.6 Etiska överväganden	8
4.7 Didaktiska tankegångar	9
5. Resultat	9
5.1 Intervjuerna	9
5.2 Observation	14
5.3 Slutsatser	15
6. Analys	15
7. Diskussion	16
7.1 Metoddiskussion	16
7.2 Resultatdiskussion	17
7.3 Fortsatt Forskning	19
7.4 Slutord	19
8. Referenslista	20
Bilaga 1	21
Bilaga 2	22
Bilaga 3	23

1. Inledning

När jag var på en förskola skulle jag läsa för ett barn, barnet valde en bok som hette doktor Pino. Jag började läsa den och blev intresserad av de händer med ord ovanför bilden i boken. Senare i en samling sjöng de sånger där de använde sina händer och gjorde tecken. Mitt intresse fortsatte och jag sökte på internet efter boken doktor Pino. Jag hittade då en hemsida som heter Hattens förlag. Där fanns information om att det fanns teckenremсор som man kunde klistra in i boken. Jaha, tänkte jag och tittade vidare på hemsidan om andra böcker och såg då att de hade samma tecken som jag läste om i boken om doktor Pino. Ett citat jag hämtat från hemsidan lyder ” *När man använder tecken utvecklar barnet sin kommunikation snabbare och får en bättre språkutveckling.*” Hatten Förlag Hämtad 2013-09-21.

Vid en noggrannare titt på hemsidan såg jag att det fanns en bok som heter Lilla boken om Tecken, där fanns det ett ord som hette TAKK, jag blev intresserad av detta ord och tänkte vad det betyder det? Jag lånade hem boken och där stod det att ordet TAKK betyder Tecken som Alternativ och Kompletterande Kommunikation. I boken fanns det tips om hur man kommer igång och fortsätter att arbeta med tecken men också massor av inspiration för att skapa en tecknande miljö i förskolan och i hemmet.

Jag avslutar inledningen med ett citat.

Alla Barn har rätt att utvecklas i sin egen takt,
Alla Barn har rätt till en meningsfull dag och att lära sig i egen takt,
Alla Barn har rätt att få prova- misslyckas- prova igen- lyckas i sin egen takt, Alla Barn har rätt att få de resurser de behöver för att kunna ha en chans att lyckas, Alla Barn har rätt till att det skapas förutsättningar för att ha en chans att lyckas (Elin Nilsson)

2. Bakgrund

Här i bakgrunden kommer jag att ta upp om TAKK, språkutveckling, teoretiska utgångspunkter för språkutveckling och kommunikation.

2.1 TAKK

TAKK är ett stort begrepp som det inte finns någon riktig forskning på. TAKK växte ur begreppet AKK som betyder alternativ kompletterande kommunikation. TAKK som är det mest använda metoden betyder Tecken som alternativ och kompletterande kommunikation. Det kom till i slutet av 70-talet och utvecklades vidare på 80-talet då det blev mera känt. Inger Johansson kunde genom sin forskning visa att hennes metod, där TAKK utgör ett stort inslag, underlättade och stimulerade såväl kommunikation som tal- och språkutveckling hos barn med Downs syndrom (Ferm & Thunberg, 2008).

I von Tetzchner och Grove (2003) står det att läsa om Kaisa Lauonens rapport om Manual Signing as a tool of communicative interaction and language, the development of children with Downs Syndrome and their parents. Där visar hon i en studie om vikten

att teckna och tala samtidigt för att utveckla språket för barn med Downs syndrom. Den visar att när föräldrarna tecknade samtidigt som de talade till barnen i vardagliga situationer samt i sina instruktioner när barnen var små så förstod barnen lättare och började teckna de också. De hade senare lättare att prata. Föräldrarna använde även bilder för att förstärka barnens språk samtidigt som de talade och det visade sig också positivt på det talande språket.

I Heister Trygg (2010) skriver Lotta Andersson vidare om Kaisa Lauonens studieresultat som bl.a. visade att det finns två kritiska perioder vad gäller att uppehålla teckenfärdigheter. Den första inträder när föräldrarna börjat använda tecken men när barnet ännu inte producerar tecken. Det gäller då att hålla kvar motivationen att fortsätta teckenanvändningen. Den andra kritiska perioden inträdde när barnet började tala. Många föräldrar slutade då helt eller minskade sitt tecknande till barnet. Det visades sig att barnets teckenförråd avstannade vid fyra års ålder, vilket berodde på att omgivningen inte fortsatte med stimulans. Kaisa Lauonen har både sett och fått resultat på det hon forskat om och sett vikten att använda tecken samtidigt som att säga orden samt att fortsätta även om barnet börjat använda tal.

Tisell (2009) är av samma mening som Lauonen och påpekar att: ”Tecken ger barnet möjlighet att kommunicera tidigare. När talet kommer ersätter de talade orden snart tecken”. (Tisell, 2009 s.57)

TAKK är en metod och inte ett eget språk. Den ska hjälpa barn med språksvårigheter, Downs syndrom och autism. Barnet får en kommunikation med omvärlden. Heister Trygg (2010) skriver att det som kännetecknar TAKK är att det används av båda parter för både förståelse och uttryckssätt. Det kan användas som en del av språktillägnet och kan användas på olika nivåer som anpassas efter individen och användas i riktiga sammanhang. Heister Trygg (2010) skriver att ”TAKK ska integreras i allt det vi gör”(s.24). Med hjälp av TAKK kan man komma långt.

I Tisell (2009) intervjuas Britt Claesson AKK- pedagog och sakkunnig i referensgruppen för TAKK inom Specialpedagogisk skolmyndighet. Claesson ger råd till personal i förskolan som fått veta att ett barn med behov av tecken ska börja på förskolan. Hon beskriver att när ett barn som ska börja i förskola och är i behov av tecken så är det viktigt med förberedelser. ”Att ni redan då börjar teckna tillsammans i barngruppen” (Tisell, sid 36). Då blir det lättare för både personal och barn genom att de har fått prova på hur det är att kommunicera med tecken. Detta görs för att det inte ska bli så fokuserat på det nya barnet som kommer, att det är för barnets skull som gruppen tecknar.

De råd som Claesson ger är att börja med något av veckans tecken, att sjunga teckensånger, lära ut lekfraser, märka upp leksakslådor och möbler med teckenbilder. Vad som också är relevant att tänka på i förskoleverksamheten är hur tecken kan integreras i lek. Hon betonar också att det är viktigt att planera leken i vilken tecken blir ett naturligt redskap i leken. Det kan ske genom att till exempel lära ut olika moment i en rollek och tecken och fraser som barnen kan använda i leken. I Heister Trygg (2010) skriver hon om

”Varför” tecken användande är ett sätt att erbjuda möjlighet till språkligtutveckling. ”Vad” många behöver alltså tecken både för att förstå vad andra vill förmedla och för att själva uttrycka tankar och känslor. ”Hur” Tecken ska användas för kommunikation i vardagen och är inte ett

självändamål eller en pedagogisk aktivitet, TAKK ska integreras i allt det vi gör.

Med TAKK belyses de viktigaste orden som till exempel äta, man använder TAKK genom att både tala och teckna samtidigt. Detta görs genom att använda sig av teckenspråkets handrörelser. Barnet får den hjälp det behöver. Pedagogerna kan med hjälp av TAKK, föra fram barnet mot språket.

Iréne Johansson (2004) har svarat på olika frågor på internetsidan ”Teckna” där en fråga lyder; Varför ska man teckna? Hon nämmer tre skäl till varför man ska teckna. 1. Kommunikativt-funktionellt skäl, 2. Tecken och tal nyttjar olika kanaler, 3. Pedagogiskt.

Tecken används som ett redskap eller ett hjälpmedel på väg mot språklig kompetens och talspråklig kommunikation. (Teckna, 2004).

Det tredje skälet tycker jag är mest intressant. Detta betyder att tecken är en del av en metod som används i pedagogiskt syfte snarare än som alternativ eller stöd till talet. Med hjälp av tecknen kan olika delar av språket fokuseras på ett systematiskt sätt. De andra skälen har kommunikativt-funktionell betydelse och med det menas att syftet är att optimera barnets möjligheter till socialt samspel, positiv självbild, deltagande i olika sociala aktiviteter samt lärande/kunskapsutveckling. Om denna strategi är om den blir lyckosam eller inte beror i mycket hög grad på andra människors förmåga för att möta barnet på ett lämpligt sätt. Att tecken och tal nyttjar olika kanaler är det sista skälet att använda TAKK menar Inger Johansson.

De dövas teckenspråk är ett annat språk än det talade språket. Men tecken och tal kan användas med samma språk – det talade språket som en grund. Det som kännetecknar detta är att tecken då används som AKK, skillnaden är stor och det används med olika kanaler. (Teckna, 2004)

Inkanalen för tecken är visuella och ger rumslig och tidmässig information. Inkanalen för talet är det auditiva systemet, som ger tidmässig varierad information. Skillnaderna mellan dessa två system är stora vad gäller möjligheter att avgränsa enheter i ett språkligt flöde, mängden information per tidsenhet och grad av konkretion. Utkanalen för tecken är motoriska system som styr främst händer och mimik medan talets utkanal är motoriska system som styr andning, röstbildning och artikulation.

Även om både tecken och tal kräver god koordination mellan många olika muskelgrupper, hög grad av hastighet och precision i rörelserna så är dessa högre krav på talet än tecknen. Man kan aldrig veta på förhand om vilka/vilken kanal som är starka respektive svaga hos ett barn. Eftersom tecken och tal utnyttjar olika kanaler så är det en rent förebyggande åtgärd som barnet får sig erbjudet om möjligheten att träna upp två kanaler. Om en viss kanal till exempel den auditiva kanalen, är svag kan den stärkas av den visuella kanalen och tvärtom. Ett barns behov av stöd i sin språkutveckling är varierande och individuellt och skiftar i olika faser. Det kan vara så att pedagoger inte uppfattar att barnet har språkliga problem förrän det blir äldre.

I Hartelius, Nettelbladt och Hammarberg (2008) refererar de till Ferm och Thunberg och de skriver i korthet om fördelen med TAKK är att den till en viss del är naturlig och mer konkret än tal. Det finns alltid tillhands och har en stor språklig

utvecklingspotential. Nackdelarna beskriver de också i korthet då är det krav på motorik, praxis och syn. Visuell uppmärksamhet krävs och det kräver även kunskap hos omgivning och utbildning behövs. Det kan bli snabbt övergående att använda TAKK, genom att som pedagog bara pratar med det äldre barnet som har fått ett språk än det yngre barnet som behöver stödet, kommunikationen. Vidare skriver Ferm och Thunberg att TAKK har många fördelar där utvecklingsmässig spännvid och oberoendet av hjälpmedel kanske är de viktigaste när man använder TAKK. TAKK går att använda redan från förspråklig nivå och några övre språkliga utvecklingsbegränsningar finns egentligen inte.

2.2 Språkutveckling

Språket spelar en central roll i ett barns utveckling där till och med små avvikelser kan få stora konsekvenser för barnets intellektuella, sociala och emotionella utveckling (Eriksen Hagvet, 2004). Med språklig medvetenhet menar forskare att barnet självständigt och mer eller mindre medvetet funderar över språket. Barnet lägger märke till språkets form och skiljer det från dess betydelse (Svensson, 2005).

Gunilla Ladberg (2003) skriver i Språk och tänkande, att ”när vi tänker och försöker lösa problem använder vi språk liksom när vi planerar vad vi ska göra och drar slutsatser av det vi har gjort”(s.65). Detta är något som alla människor gör. Hon skriver också att ”språket växer ur behovet av att berätta, att alla vi människor har behov att uttrycka oss till andra. Vi vill visa vad vi känner, berätta om vad vi varit med om och dela våra upplevelser med andra” (Ladberg, 2003 s.65). Med detta menas att när någon förstår vad barnen vill säga och svarar så stärkts barnets tilltro till kommunikationens möjligheter. Svaret måste inte vara i ord. Ladberg menar att vi har repertoarer av kanaler som vi kan använda oss av när vi ska visa intresse, bekräfta och ge ett gensvar till barnet. Jag får en uppfattning av att detta står TAKK för, att TAKK med hjälp av språket och kommunikationen kan för oss utveckla en möjlighet som alla med särskilt behov rörs av.

Eriksen Hagvet (2004) menar att som förmedlare av lärande har den vuxne ansvar för att ge kunskap och erfarenhet till barnet på ett sådant sätt att den pedagogiska verksamheten förankras i det enskilda barnets intressen och behov. Personen som har förmedlarrollen måste bl. a få en uppfattning om barnets strategier för lärande. Men det är barnet som står för lärandet – via handlingar och dialoger med andra barn och vuxna. Enligt Eriksen Hagvet (2004) sker språkutvecklingen i ett fast och delvis biologiskt mönster – en snabb utveckling de första fem levnadsåren medan hjärnan växer fortast. Därefter planar utvecklingen ut något mot puberteten, för att därefter visa en svag nedåtgående kurva. Eriksen Hagvet (2004) anser ”En stimulerande miljö är definitivt en förutsättning för att mer avancerade språkliga färdigheter ska kunna utvecklas” (s.104). Hon menar att barn lär sig språk både för att de är sociala varelser med en önskan om att förstå och göra sig förstådda men även för att de är omgivna av vuxna som för in dem i meningsfulla dialoger. Alla människor har ett språk men det kan uttryckas på olika sätt.

2.3 Teoretiska utgångspunkter för språkutveckling

Naivisterna med Chomsky i spetsen såg språkutveckling som något som starkt drivs fram av medfödda faktorer (Chomsky 1957; Lenneberg 1967). Barn föds till världen med speciella förutsättningar för att lära sig språk en medfödd ”Language Acquisition

Device” Chomsky (1957). De är närmast programmerade för att lära sig språk och utvecklingen är först och främst ett resultat av biologisk mognad (Eriksen Hagvet 2004, s.105)

Å andra sidan betonar empiristerna miljöns betydelse vilka var påverkade av behavioristiska förklaringsmodeller (Skinner.) I Eriksen Hagvet (2004) skriver de också att barn lär sig språk genom samma regler som driver annat lärande, först och främst genom belöning lär de sig nya ord och strukturer genom att imitera språkmodeller i miljön och genom att korrekta uttryck belönas. Genom att lära sig ett språk kan vi på ett teoretiskt sätt se att språkutveckling är något som får människan att belöna sig själv med nya ord och meningar.

Vidare skriver Eriksen Hagvet (2004) om det som Vygotskij betecknade om barnets närmaste utvecklingszon. I denna zon, kan ett barn utföra en uppgift eller en färdighet som det inte klarar av på egen hand, men i *samarbete med* en mer kompetent person. Man kan i Vygotskijs påstående se om att det barnet klarar av i dag tillsammans med hjälp av någon annan, det klarar barnet av själv i morgon. Alltså pedagogen samarbetar med barnet genom att pedagogen vägleder och stöttar barnets utveckling till en självständig problemlösning som genom att gradvis överlåta mer och mer av problemlösningen åt barnet så att barnet slutligen klarar det på egen hand. Med detta menar jag att den vuxne gör tecken som barnet sedan gör själv och att med hjälp av tecken fortsätter det att utveckla sitt språk.

2.4 Kommunikation

Ordet ”kommunikation” kommer från latinets ”communicare”, som betyder att något ska bli gemensamt (tankeinhåll och avsikter). Det innebär att vi både meddelar oss och delar med oss av något – innebörder, upplevelser, känslor, handlingar och värderingar. I Nilsson och Waldemarson (2007) finns det ett antal punkter om syftena med icke verbal kommunikation. Till exempel, icke verbal kommunikation ersätter verbal kommunikation i situationer då det är omöjligt eller olämpligt att prata, kompletterar och förstärker verbala budskap. I citaten nedan förs detta fram.

Språk och kommunikation gör det möjligt för oss att möta andra människor, men på sätt och vis också möta oss själva.

Att vi kan mötas och skapa något gemensamt innebär att vi har kompetens att hantera vårt språk både psykologiskt och socialt.

(Nilsson & Waldemarson, 2007 s.11)

Vidare skriver Nilsson och Waldemarson (2007) att ”Kommunikationen innebär bland annat information, påverkan, tanke, känsla och bekräftelse; med kommunikationen visar vi hur vi upplever och reagerar på den person vi pratar med” (s.12). Medan Bjar och Liberg (2010) skriver att ”Vi kommunicerar med varandra för att skapa mening, för att göra oss förstådda och förstå andra och det liv vi lever och formar tillsammans” (s.18). Med dessa citat vill jag peka på att kommunikation är en viktig del i skapandet av tankar och ord.

2.5 Styrdokument

I Lpfö 98 finns många riktlinjer om hur pedagoger ska förhålla sig till barnen i förskolan, med hjälp av styrdokumentet tar jag här upp intressanta punkter som jag tycker är relevanta för mitt examenarbete om TAKK. I Läroplan för förskolan, Lpfö98 (Skolverket, 2010, s.9-10) står det att

förskolan ska sträva efter att varje barn, utvecklar självständighet och tillit till sin egen förmåga, utvecklar sin förmåga att lyssna, reflektera och ge uttryck för egna uppfattningar och försöker förstå andras perspektiv, utvecklar ett nyanserat talspråk, ordförråd samt sin förmåga att leka med ord, berätta, uttrycka tankar, ställa frågor, argumentera och kommunicera med andra, utvecklar intresse för skriftspråk samt förståelse för symboler och deras kommunikativa funktioner.

TAKK förefaller vara ett sätt att svara upp mot dessa krav. En ökad förmåga till kommunikation innebär självklart en förbättrad möjlighet för barnen att uttrycka åsikter och påverka sin vardag.

Vidare står att

förskolläraren ska ansvara för att arbetet i barngruppen genomförs så att barnen får stöd och stimulans i sin sociala utveckling, stimuleras och utmanas i sin språk- och kommunikationsutveckling (s.11.)

Pedagogiska verksamheten ska anpassas till alla barn i förskolan. Hänsyn skall tas till alla barns förutsättningar och behov. Förskolan ska stimulera barns språkutveckling, i leken och i det lustfyllda lärandet.

Det står vidare att

arbetslaget ska samarbeta för att erbjuda en god miljö för utveckling, lek och lärande och särskilt uppmärksamma och hjälpa de barn som av olika skäl behöver stöd i sin utveckling, ge stimulans och särskilt stöd till de barn som befinner sig i svårigheter av olika slag, utmana barns nyfikenhet och begynnande förståelse för språk och kommunikation (s.11).

För att barnen ska tillgodogöra sig TAKK är det viktigt att alla i arbetslaget samarbetar och tillsammans använder TAKK för barnens språkutveckling.

Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar sin förmåga att uttrycka sina tankar och åsikter och därmed får möjlighet att påverka sin situation på förskolan. I (Skolverket 2010, s.16.) står det att förskolechefen har ett särskilt ansvar för: att förskolans lärandemiljö utformas så att barnen får tillgång till en bra miljö och material för utveckling och lärande, verksamheten utformas så att barn får den särskilda stöd och den hjälp och de utmaningar de behöver, personalen kontinuerligt får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter.

Alla dessa strävansmål och riktlinjer har med TAKK att göra. Genom att pedagoger har läroplanen (Skolverket 1998/10) att följa får pedagoger fundera på de didaktiska frågorna d.v.s. vad, hur och varför de ska ta upp de olika delarna i Lpfö98/10. Genom att pedagoger har riktlinjer att följa och att pedagoger som använder sig av TAKK har kunskaper att genomföra dessa kommer barnen få bra förutsättningar för lärande.

3. Syfte

Mitt syfte med examensarbetet är att undersöka vad TAKK har för betydelse för de yngre barnen i förskolan, vilka olika för- och nackdelar det finns med metoden. Samt undersöka var tre olika förskolor befinner sig i sitt arbete med TAKK. Men även för att visa förskolor och föräldrar som inte vet vad TAKK är, vad det är för något.

3.1 Frågeställningar

Mina frågeställningar är:

- Hur använder sig förskolorna av TAKK?
- Vad är pedagogernas uppfattning om vad barnen tycker om TAKK?

4. Metod

4.1 Undersökningsmetod

Jag har i undersökningen valt att göra intervjuer med förskollärare och barnskötare på tre förskolor i tre stadsdelar och observation som metoder för undersökningen. Jag har tagit hjälp av pedagoger som enbart består av kvinnor för att se vad de tycker om TAKK och vad de uppfattar av det. Men även deras uppfattning av vad barnen tycker om TAKK och vad barnen har sagt till dem.

Med hjälp av didaktiken kan jag använda ord som varför, vad och hur i mina frågeställningar som gör det lättare för mig att tänka ut vad jag vill ta reda på för frågor som ska passa in i mina intervjuer med pedagoger. Varför ska vi göra det? För att främja barnens språkutveckling. Vad ska vi göra? Använda tecken för att förmedla och uttrycka tankar och känslor. Hur ska vi göra? Vi ska kommunicera i alla vardagliga situationer.

4.2 Intervjuer

Genom att använda mig av intervju kan jag få fram den intervjuades egna erfarenheter, känslor och tankar samt förstå deras erfarenhet kring tecken, syn på det och tankarna bakom arbetssättet med tecken. Jag använde mig av både en strukturerad och ostrukturerad intervju. I den strukturerade använder sig intervjuaren av ett fastställt intervjuschema, där både ordningsföljden för frågorna och deras formulering är bestämda. I en ostrukturerad intervju är intervjuaren medveten om vilket ämnesområde som ska täckas in. Detta sker ofta med hjälp av en checklista (intervjuguide) med en uppsättning teman eller ämnen. Utifrån ett antal huvudfrågor som ställs likadant till alla, följs svaren upp på ett individualiserat sätt. (Stukát, 2005)

I Bryman (2002) står det att en strukturerad intervju, som ibland kallas för en *standardiserad* intervju går ut på att en intervjuare ställer frågor till en respondent utifrån ett i förväg fastställt intervju- eller frågeschema. Inför intervjuerna färdigställdes

ett frågeschema som jag ställde mina frågor utifrån. Jag använde mig av båda metoderna i mina intervjuer.

4.3 Observationsmetod

Min observationsmetod gjordes som en deltagande observation. En deltagande observation består i att man en längre tid deltar i - men försöker undvika att störa eller förändra - den situation man vill observera (Stukát, 2005). För att undersöka vad och hur pedagoger arbetar med TAKK gjordes observationer på tre förskolor. Avsikten med att göra observationer var att få ett komplement till intervjuerna och se vad de verkligen gör och hur de gör på förskolorna.

4.4 Urval

Valet av undersökningsgrupp är subjektiv som kom att präglas av behovet av barngrupp där TAKK nyligen införts samt är pågående, vilket skulle följa undersökningens syfte. Undersökningen är genomförd på tre förskolor i tre stadsdelar för barn i åldrarna 1-5 år. Sammanlagt intervjuades tre pedagoger. Pedagogerna som intervjuades var två förskollärare på två förskolor och en barnskötare på den tredje förskolan.

4.5 Genomförande

Samtliga pedagoger kontaktades via e-post inför intervjuerna. De fick ett Informationsbrev (Bilaga1) och intervjufrågor (Bilaga 2). Intervjuerna genomfördes på var och ens arbetsplats utom en som genomfördes hemma hos henne. De valde själva lämplig plats på arbetsplatsen. Intervjuerna spelades in eftersom det är viktigt att få med de exakta orden av vad som sägs. Tillstånd att spela in intervjuerna har efterfrågats och medgivits. Jag är även medveten om att det resultat jag fått fram kan skilja sig beroende på vem som blir intervjuad då en intervju är baserad på informantens egna tankar och erfarenheter och dessa skiljer sig från person till person. En intervju höll på i 30 minuter, en i 40 minuter och en i 60 minuter.

4.6 Etiska överväganden

När jag genomfört mitt arbete har jag tagit hänsyn till det olika forskningsetiska principer som finns formade utifrån Humanistiska- samhällsvetenskapliga forskningsrådet s.131 (Stukát 2005). Jag kommer här gå igenom de olika principerna samt hur jag har följt dem under mitt arbete.

Det första är *informationskravet* för de som ska vara med i studien är att de är informerade om dess syfte och att deltagandet är frivilligt. Detta har jag följt genom att jag informerade de som jag intervjuade i mitt informationsbrev.

Sedan kommer *samtyckeskravet* som säger att deltagare har rätt att själva bestämma om de ska delta i studien. Detta gjorde jag genom att jag lät samtliga personer själva göra valet om de ville vara med eller inte.

Det tredje är *konfidentialitetskravet* och det handlar om att skydda de deltagandes anonymitet. Det är viktigt att skydda alla som deltar i studien så att ingen kan identifieras. Detta har jag gjort genom att sätta fiktiva namn på personer och platser när jag har skrivit i mitt skrivblock. Samt att jag har informerat de deltagande personerna om detta. Jag har valt

att kalla en förskolas avdelning för Lejonet och pedagogerna för de tre olika förskolorna Lotta, Johanna och Mia.

Sist har vi *nyttjandekravet* som berör att all information enbart är till för forskning och inte kommer lämnas ut för annan användning. Det kommer dock bli tillgängligt genom den färdiga uppsatsen. Detta är även något som jag såg till att informera samtliga berörda om. (Stukát, 2005)

4.7 Didaktiska tankegångar

Didaktik är ett verktyg för att utforska, sätta ord på och beskriva sambandet mellan alla de olika faktorer som vid en given tidpunkt påverkar lärarens praktiska arbete i klassrummet undervisa eller lära ut.

Kunskap ska vinnas endast genom de egna sinnen och genom det egna förnuftet. (Tornberg, U, 2000, s.10)

Enligt Selander & Kroksmark (2013) kommer didaktik från grekiskan och betyder läran om undervisning. Didaktiken omfattar såväl kunskaper och färdigheter som hur man utvecklar förmågor och identitet. Här beskrivs didaktik som ett sidospår till pedagogiken med innebörden att didaktik är metoder och planmässig undervisning. De menar att inom didaktiken kan man tala om de klassiska frågorna gällande innehållet i undervisning. Som till exempel Varför, Vad och Hur.

I Arfwedson (2002) Lärares didaktiska beslut fattas alltid med hänsyn till bestämda elever och grupper av elever – och det rör sig då genomgående om ett oerhört mycket större, mer konkret och mer komplext hänsynstagande till elever än vad en aldrig så vacker beskrivning i en läroplan låter ana. Dessutom rör det sig om beslut som nära nog alltid karakteriseras av målkonflikter: det som vore det bästa beslutet för en *elev* skulle kanske katastrofalt drabba några andra elever. Som lärare är man alltså beroende av sina elever: i alla didaktiska undervisningsbeslut utgår man från de elever man har framför sig. Men detta beroende är framför allt en fråga om förtroende och ansvar. Man arbetar med eleverna, skämtar, blir förgrymmad, glad, besviken, ibland lycklig. Om detta levande, rörliga och röriga men ofta mycket varma och viktiga förhållande vet den utomstående (t.ex. administratören, forskaren, experten) i regel mycket litet.

5. Resultat

Här i resultatet redovisar jag intervju svaren på de frågor som jag ställde. Jag har även skrivit om vad jag observerade på en av förskolorna. I slutet av resultatet har jag skrivit mina egna tankar på de svar jag fick.

5.1 Intervjuerna

Alla tre pedagogerna använder sig av TAKK.

Det som gjorde att Lotta, den första pedagog jag intervjuade, började med TAKK var att hon tidigare arbetade på en förskola som hade ett barn med Downs syndrom. Samt att de hade prioriterade mål utifrån deras handlingsplan på förskolan. Det mål hon nämnde var att ”Att utveckla sin förmåga att lyssna, reflektera och ge uttryck för egna

uppfattningar och försöker förstå andras perspektiv”. Jag uppfattade målet som att barn behöver ett berikat språk och att de kan ge uttryck för vad de tänker och gör. Barn behöver också få vara med i delaktigheten då det gäller kommunikationen. Att tillsammans med en pedagog skapa sig själv olika vägar till kommunikation. För Johanna en annan pedagog som jag också intervjuade kom i kontakt med TAKK genom att de hade fått ett barn som behövde stöd i språket. Hon berättade att de fick gå på utbildningar för att hjälpa barnet, men även för de barn som behöver hjälp och börjar på förskolan framåt i tiden. Den tredje pedagogen Mia som jag intervjuade kom i kontakt med TAKK genom att hon har en lillebror med Downs syndrom och hon hade således vuxit upp med TAKK. Hon berättade att hon länge varit intresserad av TAKK och arbetar aktivt med barnen i förskolan med TAKK. Hon hade också gått två kurser på gymnasiet. Den ena var teckenspråk för hörande och den andra var teckenspråk för döva.

De hade arbetat med TAKK under olika lång tid. På den förskolan Lotta nu arbetar på är det två år sedan de började med TAKK. Som tidigare nämnts hade hon tidigare kommit i kontakt med TAKK på den förskolan hon då arbetade. Johanna berättade att de på hennes avdelning hade de använt TAKK en del när de arbetade med barn mellan ett och tre år. Sedan hade de följt barnen vidare till avdelningen för äldre barn men att det började som sagt när barnen var yngre. Mia däremot hade arbetat med TAKK sedan tio år tillbaka, hon hade börjat jobba vid 18 års ålder.

Lotta, berättade att på avdelningen för yngre barn där hon arbetar tecknar de när de sjunger. De har sångpåsar och barnen får själva välja vad de vill sjunga. De använder sig av tecken i alla sångerna, barnen får själva välja hur långt de ska räkna till, för att sedan börja sjunga sången. De har tecken på flera sätt. Lotta ”*Sedan är det i vardagen, när barnen leker, cyklar, gräva, ta på sig skorna, nu ska vi gå och äta, gå på toaletten*”. Lotta berättar att de gör tecken hela dagarna vilket hon anser visar att barnen tagit till sig tecknen. Johanna berättade att de har haft veckans tecken. De har använt sig av tecken som förtydligar vad barnen ska ta på sig när de klär på sig i kapprummet. Hon fortsätter och berättar att nu när barnen är stora så blir det mera tal. De tycker att barnen snappar upp när de sätter upp nya veckans tecken. Barnen tycker om tecken och att lära sig. Barnen tycker även om att teckna lika mycket när de har ramsa och sång på samlingen. De tecknade mer när barnen var yngre upp till tre års ålder. Johanna berättade också att barnen älskar TAKK. Mia berättade att hon var ny på förskolan och avdelningen och att det inte var så många som kunde det där riktigt med TAKK. De har stödord, teckenhatten, teckenpiloter som drar ut bilder och sätter upp på avdelningarna som stöd för både barn och vuxna. De har några sånger, rim och ramsor som de kan teckna. Men hon hade inte sett något riktigt som hade med TAKK att göra.

Lotta berättade att hon tror barnen gillar TAKK, pedagogerna ser ju att barnen använder tecken. En gång såg hon att en ett-åring som inte kunde prata sitter i sandlådan och gräver, tittar på min kollega och gör tecknet äta och min kollega säger nämen är du hungrig och barnet sken som en sol och nickade med huvudet. Lotta säger ”*det är ju så härligt och se barnen lära sig sedan göra tecken tillbaka, det gynnar dem*”. En annan gång skulle de ta fram en trumma och sjunga sången utan påsen, de skulle med hjälp av trumman sjunga sången istället, då gick det inte att teckna samtidigt och barnen tittade på förskolläraren med ett stort frågetecken, är det riktigt rätt det här. Lotta säger ”*de tänker ju att tecken och sångerna hänger ihop*”.

”Johanna” sa att barnen tycker det är jätteroligt att få lära sig, de vill gärna lära sig. Vi har alfabetet ute i vår hall, där barnen får titta hur deras bokstäver är i sitt namn. Färger

använder de när barnen ska gå och äta mat, vid vilket bord de ska sitta och vilket bord som får börja. Sedan hade de använt sig mycket av TAKK för att beskriva känslor, så att barnen ska kunna uttrycka sig när de är arg, ledsen och glad. Medan Mia pratade om att det var en flicka som faktiskt snappade upp väldigt mycket om hur tecknar man det här.

hon var väldigt intresserad så att hon faktiskt gick hem till sin mamma och pappa precis när pedagogen hade börjat på förskolan, - vet ni att vi har en fröken som kan prata med händerna och hon pratar så här jättekonstigt och hon säger det här är snigel. Mia

Sedan är det väl med barn, säger Mia att barn som behöver stöd, då måste man som vuxen dela med sig, måste alltid visa någonting som vad är det här? Det här är en apelsin. Man måste inse att man alltid ska delge sin kunskap för barn.

de snappar ju upp allting, de tar ju in allt. På barnets ansiktsuttryck kan man se att har förstått till exempel tecknet för apelsin, att barnen kommer bara några minuter efter och visar det sedan hela dagen vad de har lärt sig. Mia

Hon sa också att det är viktigt att man delger barnen att de ska lära sig mer.

Reaktionerna från föräldrarna om arbetet med TAKK berättar Lotta är bara positivt. När det kommer nya föräldrar frågar de Lotta eller någon av de andra som arbetar där ”men varför tecknar du, han kan ju prata”. Lotta förstår varför de undrar, då gäller det att de förklarar varför de tecknar. Att barn som inte kan prata, har inte något språk genom att teckna ger man sådana barn ett språk. Det gäller att alla barn lär sig. För språket förtydligar. Barn som kan prata måste även förstå att när barn som inte kan prata vill teckna tillbaka. Lotta ”man har ju användning av tecken många gånger”.

Johanna säger att föräldrarna tycker att det är jätteroligt, när förskolan använder TAKK. Mia berättade att hon inte fått någon reaktion än av föräldrarna. Men att hon hade hört vad de andra pedagogerna hade sagt, att när hon började på sin nuvarande arbetsplats så sa de ”det här är Mia hon är väldigt skicklig i TAKK”. Någon enstaka förälder som har sagt men ”gud vad roligt”, men hon hade inte fått någon mer konkret synpunkt. Kanske det kan bero på att hon inte har jobbat där så länge. Men på sin förra arbetsplats, kunde hon säga att där var det positivt från föräldrarna som sa ”å vad kul att ni har veckans tecken uppsatt vid dörren när man kommer in”. Föräldrarna lär sig själv veckans tecken. Så när barnen kommer hem och de tecknar ordet vantar. Då vet föräldrarna vad barnen menar.

Det finns olika metoder och resurser och hjälpmedel att tillgå för att underlätta språkutvecklingen. Lotta säger att TSP (Teckenspråklexikon) som är en APP på lärplattan. Lärplattan är ett arbetsverktyg för arbetslaget. På den kan de knappa in om de vill exempel vill veta hur apelsin tecknas, då skriver de apelsin och då är det en tjej eller kille som visar hur pedagogen tecknar det. Det står också i text hur man själv gör tecknet. Den appen är jättebra tycker hon, hon berättade också att många gånger står hon där och tänker hur gör jag det här ordet, då finns den appen att använda. Lärplattan är också ett bra verktyg att använda, med hjälp av den kan hon ha med sig den i sitt jobb. Den är väldigt bra tycker hon. För där finns det olika saker som är lätt att tillgå till exempel när de vill göra ett kollage med tecken på bilder som att äta mat. De använder också böcker från förlaget Teckenhatten. Det är ett förlag med bra material tycker hon.

Lilla boken om tecken är ett exempel på en bok som har ett lättgänsligt sätt att lära sig att teckna på. Förlaget har också spel som man kan använda. Förskolan använder sig också av ett datorprogram som heter In-print där det finns bilder, ord med tecken till. Bilder som de sedan sätter upp på väggar och gör sånger där man tecknar. Sedan berättade hon att det är oftast föräldrar och de som arbetar där som vill lära sig och komma ihåg tecknen. Förskolan sätter upp många av orden de använder eftersom föräldrarna ofta vill ha papper på de olika sångerna för att de ska kunna träna hemma. De har även nätverksträffar inom sitt platsområde, där de delger varandra tips och idéer. De har också en tal- språk pedagog som är väldigt bra och som ser hur de jobbar, den personen är förlagd att hjälpa alla inom sitt platsområde.

Johanna berättade att de har lärplattor där det finns några program och så har de material från förlaget Teckenhatten, sedan hade de också fått en kort utbildning med läxor på olika ord. Det hon tycker är viktigt är att underhålla användandet av TAKK så att man som pedagog inte glömmer bort att använda sig av tecknen.

Mia berättade att de hade språklådor som de jobbar med, där stimuleras språket men de använder sig inte av TAKK metoden. I språklådorna är det både bilder och figurer till exempel "vad är det här för djur". Det kanske är ett lejon. Hon har också sagt till de hon arbetar med att Mia: *"sätt in mig någonstans där det krävs mycket TAKK där behoven är stora"*. Mia är mycket intresserad, hon vill jobba med barn som har särskilda behov och som inte har språket. Genom att börja använda TAKK börjar språket komma sakta men säkert. Hon förklarade också att det fanns andra material som hon tycker är bra att använda med barn som har svårt med språk och det är böcker och spel. Några böcker/spel som var väldigt speciella som kommit ut är Babblarna, de är väldigt bra även för de yngre barnen. Det finns fyra eller fem böcker med dem, och de är väldigt lätta, i böckerna finns det tecken så barnen kan lära sig. På intervjun visade Mia tecken för vi går in i Babblarnas hus och hälsar på. Mia berättar vidare att man kan gå in på datorn och söka på Babblarna. Där kan man spela memory och titta på en person som gör tecknen samtidigt som personen läser Babblarna, det är jättebra grejer. Sedan finns det teckenhatten med skiva, det finns även sånghatten där är det tecken till sånger. Mia rekommenderar böckerna om Pino. Ebba och hunden är också bra och det finns fler böcker om Ebba.

Fördelarna med TAKK:

Lotta tycker att det är väldigt många fördelar med TAKK, barnen kan ju göra sig förstådda och tydliggöra det talade språket. Lotta: *"tecken har vi alltid med oss, tecken använder andra sinnen än tal"*. Genom att använda andra sinnen är det lättare att komma ihåg de olika tecknen. Tecken kan vara mer konkret än språket, tecken fungerar som en brygga mellan tal och det övriga kroppsspråket, tecken ökar kommunikationen och det kan används på långt avstånd, till exempel när de är ute i skogen. Då gör de tecken som betyder att nu är det dags att leka, äta, sjunga, sova. Då ser barnen på långt håll, och de behöver inte skrika för barnen förstår vad de menar och då kommer de. Sedan tycker hon med förstärkning, tydliggör som när barn sitter och äter, börjar klättra på stolen att hon då gör tecknet för att de ska sitta ner. Då ser barnet och hör vad hon säger för någonting. Hon förklarade också att man använder alltid orden samtidigt som man talar som gör det tydligt för barnet. De lyder väldigt fort, lyssnar på en gång än att när man säger det verbalt du kan sätta dig ner utan att använda tecken. Använder man tecken också när man säger sätt dig ner blir det mer klart och tydligt för barnet. Medan Johanna tycker fördelarna är att barnen kan visa känslor på ett tydligare sätt med att teckna till exempel är ledsen eller arg.

Man lär sig språket lättare att om man inte kommer på något ord så kan man teckna istället. Det är bra att alla får lära sig, uttrycka sig mer.
Johanna

Hon sa också att barnen tycker att det är roligt att lära sig, att de använder tecken hemma och lär föräldrarna det har varit väldigt uppskattat. Det blir då lättare för barnen som har lite svårigheter att också barnen runtomkring tycker det är roligt att teckna och då blir det inte så svårt och teckna själv heller. Mia tycker att fördelarna är att om man vet någon som kanske har någon utvecklingsstörning eller behov av att behöva använda TAKK, och man har någon person som är/ kan vara bra på TAKK så det är viktigt att ta till vara på den resursen. Mia säger att TAKK är stort och väldigt intressant. Man har nytta av det var man än arbetar som exempel förskollärare, barnskötare eller undersköterska. Att det finns tillgängligt. Hon tycker det är väldigt viktigt att använda TAKK i olika situationer och hon tycker att alla skulle ha/använda TAKK. Mia: ” att i alla fall lite man behöver inte ha det jättemycket man kan ha det lite ”.

Nackdelarna med TAKK beskriver pedagogerna så här:

Nackdelarna tycker Lotta att det är när man som pedagog, kommer tillbaka från semestern och har glömt TAKK. Det gäller som att uppdatera sig och kommer ihåg att använda sig av TAKK, för vi vuxna är ju en förebild för barnen. Medan Johanna tycker nackdelarna är att barnet använder sig mer av tecken när det inte har lärt sig språket riktigt. Att det blir då lättare för barnet att visa tecken än att barnet själv provar när det har svårt med att lära sig språk.

Johanna ” Som pedagog får man pusha på barnet att få fram språket mer ”. En nackdel är att det kan vara lätt att glömma bort att använda TAKK när man pratar med de yngre barnen. Hon berättar vidare att ”det blir lätt att man pratar med de äldre” eftersom de har ett verbalt språk samt tränar språket hela tiden.

Mia berättade att det gäller att alltid hålla sig uppdaterad om man som pedagog inte använt TAKK under en längre tid. Det blir nytt med att använda tecken. Som pedagog får jag repetera de olika tecknen som jag en gång har lärt mig, men även lära sig nya tecken. Hon menar att som pedagog ska lära sig ett tecken till exempel tecknet för natt. Skriver ner ordet natt på papper, lika som en själv kommer ihåg hur tecknet för natt är, det är två händer nedanför ögonen. För att ska kunna komma ihåg ett visst ord berättade Mia, att hon alltid hade gjort tecken som betydde en sak men att det även hade en annan betydelse som till exempel ordet mellanmål, att det är halva handen (mellan) och tecknet för att äta (mål). Hon sa också att det gäller att hitta egna lösningar för att hålla hjärnan i trim som att till exempel gå tillbaka och läsa en bok om och om igen, för att komma ihåg det. Det kanske räcker att ta en bok som till exempel Pino. Där är det lätta tecken som nu ska Pino sova, att i den visas det hur man gör tecken och att det då är lätt att läsa den för att sedan gå tillbaka och komma ihåg tecknen. Hon tycker också att det är viktigt att arbetslaget är med i själva metoden TAKK. ”Man får inte allt på ett guldfat” säger Mia, småbarn som springer runt och bits och inte har ett språk där går det ypperligt att använda Babblarna och teckna. Hon önskade också att det fanns mer tecken, att visst finns det bilder men hon ville ha lite mer, i samlingarna eller vad som helst. Mia: ”Att man använder det mer och inte bara tecken för äpple utan hela tiden”. Hon sa även:

Jag kan inte kräva att alla i arbetslaget ska kunna allt det som jag kan, det kräver jag inte, men lite mer, som till exempel när man sitter och äter och frågar vill du ha mer spagetti. Mia

Mia visste inte riktigt hur föräldrarna ställde sig till TAKK på den förskolan hon arbetar på. Eftersom hon var ny på förskolan så fick hon ytterligare en fråga. Om hur hon tror föräldrarna skulle tycka om de använde TAKK på förskolan. Man ska väl inte dra alla föräldrar över en kam men det finns alltid någon förälder som absolut inte vill att barnen ska ha någonting med det här att göra. *”Har faktiskt upplevt det själv, nej mitt barn ska inte lära sig TAKK”*. Hon hade inte upplevt det på den förskolan hon arbetar på nu men hon hade upplevt det förut. Hon förklarade det så här – att på den här avdelningen jobbar vi med TAKK, för att vi behöver det. *”Nej då ska mitt barn inte vara med på samlingarna”*. Det är för att de inte vill att barnet ska använda TAKK, för föräldern tycker att det är väldigt töntigt, som pedagog är det viktigt att förstå en sådan förälders inställning till användandet av TAKK.

*Då behöver inte hon (barnet) vara på samlingarna då får hon göra något annat, fast det är väldigt sällan som man upplever en sådan inställning.
Mia*

Sedan finns det föräldrarna som absolut tycker det är spännande. Mia menar att det finns alltid en eller två som är väldigt/ kan vara anti och då får pedagoger vänja sig att om det inte passar så får barnet gör något annat, på den här förskolan. Hon tror själv att på den avdelning hon nu arbetar på så skulle det ge positiv respons från föräldrar att använda TAKK. För som förälder med ett barn i tre års åldern som inte har något språk är det säkert positivt att använda TAKK för att ge barnet ett språk. Då är TAKK en metod, en fördel att få gratis kunskap att använda sig av tecken. Mia: *”jag tror det kan vara positivt och se det positivt från föräldrarna att man får en bra respons”*.

5.2 Observation

Jag besökte den förskola som Lotta arbetade på. Jag besökte en avdelning på förskolan och gjorde observationen där. Jag fick också gå en rundvandring på de övriga avdelningarna som var tre stycken. Jag fick där se hur de arbetade med TAKK i både det vardagliga och vid en sångsamling. På två avdelningar har man kommit långt i användandet av TAKK, på den tredje avdelningen använder de endast tecken för hela matramsan. Medan det på den fjärde avdelningen har det inte kommit upp några riktiga tecken än.

På avdelningarna för de äldre barnen har de teckenremсор som sitter uppe på väggar vid deras hylla i kapprummet om vad som ska göras under dagen. På avdelningarna för de äldre barnen har pedagogerna förstorat upp de viktigaste orden i kapprummet till exempel mössa, skor, strumpa, olika klädesplagg. De olika bilderna är fastsatta på en dörrlist. Vid sångsamling gör de mera tecken. På sångsamlingen är det tre barn som är med aktivt på sångerna. När alla barnen och pedagogerna ska sjunga sista sången så är det ett barn som tittar intresserat på när pedagogerna tecknar, som lyssnar när de sjunger och som sedan själv sjunger med på sista sången. Förutom dessa tre barn så är resten inte lika intresserade. De andra barnen är för små att förstå.

På den avdelning jag gjorde min observation var barnen från ett år till tre år. De har där bilder i kapprummet, för kläder. I matsalen har de bilder för olika maträtter som spagetti och köttfärsås men också bilder för glas, tallrik och bestick. På avdelningen har de ett barn som har språkförseening, de andra barnen pratar bra. Två utav pedagogerna som jobbade där tecknade lite grann bl.a. tecknet för cykel. De hade inga teckenböcker. Men för det mesta så pratar de och försöker att teckna.

5.3 Slutsatser

De slutsatser som kan dras av resultatet var att två av förskolorna använde TAKK väldigt mycket medan den tredje förskolan inte använde det så mycket, nästan inte alls. TAKK vänder sig främst till barn från ett till tre års ålder som inte har börjat få något tal än och som har det svårt med sitt språk. De äldre barnen använder sig också av TAKK men bara ibland på någon sångsamling, annars är det mest de yngre barnen som lär sig TAKK. Mia en av pedagogerna brann verkligen för det med TAKK och ville mycket för förskolan, att de skulle använda sig av TAKK hela tiden inte bara några enstaka saker och ord utan som en del av förskolans vardag. Alla tre förskolor hade olika infallsvinklar på hur de började med TAKK och det är en bra sak för då får man veta att det inte bara finns ett sätt utan flera sätt att använda TAKK på.

6. Analys

Det jag ska göra nu är att analysera resultatet av frågorna som jag ställde på intervjuerna samt observationen jag gjorde.

De olika förskolorna använder TAKK ungefär på samma sätt: Barnen och de vuxna tecknar när de sjunger. Har sångpåsar och barnen får själva välja vad de vill sjunga. I vardagen när barnen leker, cyklar, gräver och ta på sig skorna. Gör tecken hela dagarna. Håller på med veckans tecken. Tecknar mer när barnen är yngre upp till tre års ålder. Har stödord, teckenhatten, teckenpiloter som drar ut bilder och sätter upp på avdelningarna som stöd för både barn och vuxna.

Tycker om att lära sig, snappar upp, tecknar lika mycket vid ramsa och sång gjorde de äldre barnen, barnen använder tecken. Roligt att få lära sig.

Fördelar: barn gör sig förstådda, lätt att använda, kan användas hemma, i olika situationer, tydliggör, bra på långa avstånd, utmärkt för barn med störningar i språket och som inte utvecklat sig i talet. Visa olika uttryck, känslor som arg, glad, ledsen.

Nackdelar: Lätt att glömma under semestern, man samtalar med de äldre eftersom de har ett språk och då glömmes man bort de yngre barnen som ska lära sig språket med hjälp av vuxna.

Pedagogerna använde bilder med tecken, ord remsor, lärplatta, teckenhatten och språklådor för att hjälpa barnen att utveckla sitt språk. De hade även fått utbildning i TAKK. Man gick igenom materialet tillsammans med barnet och föräldern för att se vilket material som passade barnets språkutveckling och behov bäst.

Vid observationen fick jag se hur de använde tecken och hur de gjorde dem och att pedagogerna verkligen kämpade för att alla skulle få ett språk. För när barnen kommer

upp från de yngres avdelning att med hjälp av de tecken de har lärt sig där kan barnen ha nytta på den äldre avdelningen.

Alla förskolor har intressanta vinklar på hur de arbetar med metoden TAKK får en inblick i hur mycket som görs för att utveckla barnens språkutveckling. De arbetar för barnets bästa att det ska få ett språk och med hjälp av metoden TAKK får barnet det. Det finns positiva föräldrar som gillar vad de på förskolan gör och som tycker att TAKK är något bra för deras barn och för de själva.

7. Diskussion

I diskussionen ska jag diskutera de metoder som jag använde och det resultatet jag fick av intervjuerna. I dialog med litteraturen och teorin.

7.1 Metoddiskussion

Jag ville undersöka vilka effekter pedagoger uppfattar efter införandet av TAKK och vad barnen har berättat för pedagoger om vad de tycker om TAKK. Av den anledningen kom valet av metod att falla på intervjuer. Eftersom pedagoger i barnomsorgen är mest kvinnor, kunde jag inte hitta någon av manligt kön att intervjua. Pedagogerna har varierande erfarenheter och ålder. Samtliga pedagoger gavs, på ett tidigt stadium, information om undersökningen och de frågeställningar som de skulle få svara på vid intervjutillfället. Det var viktigt för mig att med egna ögon se hur förskolorna arbetar i verkliga livet med TAKK, därför valde jag att göra intervjuer ute på förskolorna.

Jag gjorde också observation som en metod. Den skulle kunna göras bättre genom att jag skulle ha sagt till pedagogerna att jag vill se när de använder sig av TAKK. Jag såg bara en förskola som visade att de arbetade med TAKK.

Vygotskij utvecklade en teori om barnets närmaste utvecklingszon. Att i denna zon kan ett barn utföra en uppgift eller en färdighet som det inte klarar av på egen hand, men i *samarbete med* en mer kompetent person. Man kan i Vygotskijs påstående se att det barnet idag klarar med hjälp av andra, i morgon kan klara själv (Tisell, A 2009 s. 40).

På den korta observation som jag gjorde på en förskola, fick jag berättat för mig hur ett av barnen använder sig mycket av de olika tecknen som finns/görs på avdelningen. De olika tecknen som vuxna lär ut till barnen på förskolorna är för att barnen själva ska kunna lära sig tecknet, hur det ser ut för att sedan kunna använda det i olika situationer. Med hjälp av tecknen så kan barnet utvecklas till en människa som blir bättre i sitt språk och som sedan kan hjälpa andra i sin närhet. Eriksen Hagvet (2004) menar att barn lär sig språk både för att de är sociala varelser med en önskan om att förstå och göra sig förstådda men även för att de är omgivna av vuxna som för in dem i meningsfulla dialoger.

Ur intervjuen med Lotta pratade hon om Handlingsplanen där var det ett mål ”Att utveckla sin förmåga att lyssna, reflektera och ge uttryck för egna uppfattningar och försöker förstå andras perspektiv” och den stämde in på detta, jag kunde även se det på observationen som jag gjorde. Att barn är sociala varelser och som har en önskan att bli förstådda men även bli omgivet av vuxna som för in barnen i meningsfulla dialoger.

Om jag skulle göra undersökningen igen skulle jag göra det med enkäter. Enkäten skulle ha konstruerats med tydliga frågor och jag skulle ha skickat ut dem till pedagogerna. Enkäten skulle haft en speciell fråga där de fick skriva om det var något som de tyckte var intressant för mig att veta och som jag inte hade tagit upp i de andra frågorna. Det hade även varit givande att fråga barnen vad de själva tycker om att använda sig av TAKK som ett samtal med barnen. Jag skulle även ha frågat förskolorna om jag hade kunnat komma när de använde TAKK i en samling till exempel. Jag skulle då få se förskolorna närmare än vad jag fick av svaren på intervjuerna, det blir mera verkligt att se med egna ögon än att bara prata om det. På en av intervjuerna fick jag först följa med på en rundvisning på förskolan och se de olika lokalerna, för att jag skulle förstå/veta vad pedagogen berättade om.

7.2 Resultatdiskussion

Det jag kunde se från resultatet var att på de tre förskolor jag var på så arbetades det med någon form av språkträning. På två förskolor var TAKK en del av vardagen. Barnen hade givits möjligheter att utveckla sin förmåga att använda symboler och förstå deras kommunikativa funktion. Under språksamlingarna hade pedagogerna sånger som var lätta att teckna för barnen samt utvecklande för deras ordförråd vilket inbjöd till lek med ord. Jag fick på en av förskolorna titta hur deras lokaler såg ut för att förstå vad hon pratade om när vi gjorde intervjun. Det fanns mycket tecken överallt på väggar till exempel. I intervjuerna sa pedagogen Lotta att genom att förstärka och tydliggöra ordet "sitt" när barnet börjar klättra på stolen istället för att sitta ner och äta så ser de och hör vad jag säger för någonting. De använder alltid ord samtidigt vilket gör det tydligt för barnet, som lyder väldigt fort och lyssnar på en gång. Istället för att bara säga "sitt" att man alltid använder orden också samtidigt som man tecknar görs det tydligt för barnet.

Med hjälp av TAKK belyser man de viktigaste orden och det blir en rak kommunikation mellan barn och barn men även mellan barn och vuxna. I bakgrunden hade Iréne Johansson (Teckna, 2004) fått svarat på olika frågor på en hemsida där en fråga lydde; Varför ska man teckna? Hon nämnde tre skäl till varför man ska teckna. 1. Kommunikativt-funktionellt skäl, 2. Tecken och tal nyttjar olika kanaler, 3. Pedagogiskt. Det tredje skälet pedagogiskt var mest intressant. För att det betyder att tecken är en del av en metod som används i pedagogiskt syfte snarare än som alternativ eller stöd till talet. Med hjälp av tecknen kan olika delar av språket fokuseras på ett systematiskt sätt. De andra skälen har kommunikativt-funktionell betydelse och med det menas att syftet är att optimera barnets möjligheter till socialt samspel, positiv självbild, deltagande i olika sociala aktiviteter samt lärande/kunskapsutveckling. Om denna strategi är om den blir lyckosam eller inte beror i mycket hög grad på andra människors förmåga för att möta barnet på ett lämpligt sätt. Att tecken och tal nyttjar olika kanaler är det sista skälet att använda TAKK menar Inger Johansson.

Min observation på förskolan fick mig att se att det fanns mycket material att använda sig av men även sådant som barn och föräldrar kunde gå och titta på om de ville lära sig något. På alla intervjuerna som jag gjorde, hade de intervjuade bara positiva saker att säga om TAKK, inga negativa. Jag ville verkligen ha med nackdelar. En av pedagogerna förstod inte riktigt det med nackdelar vad som skulle kunna finnas, så jag fick förklara vad jag menade och när jag hade gjort det så gick det lättare för pedagogen att svara.

I intervjuerna kändes det som att de jag intervjuade var intresserade och kunniga inom området, någon mer än någon annan, en av pedagogerna brann för det med TAKK. Hon jobbar med människor med olika behov och som alltid använder sig av tecken både vuxna och barn. Hon berättade att hon sagt till dem på förskolan att - sätt in mig någonstans där det krävs mycket TAKK där behoven är stora, jag är mycket intresserad. Hon vill jobba med de här barnen med särskilda behov eller som inte har språket för att sätta i gång med TAKK och då kommer språket sakta men säkert. När man som intervjuare får höra sådant känns det tryggt att barnen får hjälp och stöd med sitt språk av någon som är intresserad av barnen.

Det finns mycket litteratur som har med TAKK att göra till exempel Ebbas häst eller Babblarna. De olika böckerna är till hjälp för barnen, som kan sitta och titta i dem för på så sätt lära sig språket och som även de vuxna kan läsa för barnen. De är till stor hjälp för barn med språkförsvning eller språkproblem för att de ska få samma möjlighet till att läsa som ett barn som inte har språkförsvning eller språkproblem. Med hjälp av de tecken som finns i böckerna kan barnet få skapa sig en egen förståelse som alla i barnets omgivning får ta del av, genom att som pedagog vara den som läser boken och gör tecknen till.

För att jag ska koppla till mina frågeställningar som jag hade skrivit om i början av arbete var det två frågor, den första var: vad är pedagogernas uppfattning om vad barnen tycker om TAKK? Där var det att pedagogerna som intervjuades upplevde TAKK som något positivt för alla barn, vuxna, och de själva. Inget riktigt negativt kunde de se med TAKK mer än, när de kommer tillbaka från en semester, att de inte får glömma tecken utan att de alltid uppdaterar sig. Barn vill lära sig saker, de snappar upp varenda litet tecken som de får se och lära sig av. För de yngre åldrarna är det perfekt med TAKK. Det vänder sig främst till barn i ett till tre års ålder som inte har börjat få något riktigt tal än och som har det svårt med sitt språk. De äldre barnen använder sig också av TAKK men bara ibland, på någon sångsamling, annars är det mest de yngre barnen som lär sig TAKK eftersom de äldre barnen kan prata.

Den andra frågeställningen var: Hur använder sig förskolorna av TAKK? Två av de tre förskolor jag var på använder sig mycket av TAKK medan den tredje inte gör det så mycket. Pedagogerna har haft ett didaktiskt synsätt, de har tänkt på varför, vad och hur. De har tänkt på alla delar undervisning, dess mål och medel samt sambandet dem emellan innan de startade det med TAKK i verksamheten. Alla de tre förskolorna hade olika infallsvinklar på hur de började med TAKK och det är en bra sak för då får man veta att det inte bara finns ett sätt utan flera sätt som TAKK kan användas på i början av ett barns vistelse på förskolan.

I litteraturen står det att språket spelar en central roll i ett barns utveckling där till och med små avvikelser kan få stora konsekvenser för barnets intellektuella, sociala och emotionella utveckling (Eriksen Hagvet, 2004). Med dessa ord kan man hjälpa barn med deras behov. I läroplan står det att

Förskolläraren ska ansvara för att arbetet i barngruppen genomförs så att barnen får stöd och stimulans i sin sociala utveckling, stimuleras och utmanas i sin språk- och kommunikationsutveckling (s.11.)

Detta kunde man se från resultatet av mina intervjuer och observationen att barnen får stöd och stimulans i sin utveckling. Samt att barnen utmanas i sin språk- och kommunikationsutveckling.

7.3 Fortsatt Forskning

Om jag skulle göra denna undersökning igen, skulle jag finna det intressant att undersöka huruvida det vore möjligt att genomföra undersökningen i större skala med fler avdelningar, flera förskolor samt flera pedagoger och kanske få ett liknande resultat. I en sådan undersökning skulle barnens språkutveckling i en grupp som använder sig av TAKK jämföras med en kontrollgrupp som inte använt sig av TAKK. Jag skulle använda mig av enkäter eller göra en annan form av intervju. Se mera på vad barnen tycker om TAKK, ta reda på deras åsikter. Intervjua de äldre barnen om vad de tycker om TAKK. Då har barnen själva en möjlighet att fatta beslut om de vill delta i undersökningen. De äldre barnen skulle troligen också förmå att producera mer utförliga analyser och tillhandahålla fler svar i samband med intervjuer.

7.4 Slutord

Det jag kan säga om TAKK är att det är en bra metod och ett bra stöd när jag som nybliven förskollärare kommer ut i förskolor. Det jag har sett och även hört är att TAKK kommer mer och mer och ju tidigare man börjar med det, desto fortare får barnet ett språk och en språklig kommunikation med omvärlden. Som pedagogen Lotta sa – ”man är ju en förebild för barnen”. Alla kan lära sig TAKK vare sig man är barn eller vuxen. Det passar i alla åldrar.

Det jag har lärt mig av denna undersökning om Tecken som alternativ kompletterande kommunikation är att med hjälp av tecken är det möjligt att hjälpa barnet kommunicera med och utan tal och att barnet får då ett språk. Även att Tecken som alternativ kompletterande kommunikation kan hjälpa att minska den frustration som ofta uppstår när det är en stor skillnad mellan det individen själv förstår och det individen själv kan uttrycka. Som avslutande ord vill jag ge här en lista som Heister Trygg (2010) har skrivit om TAKK som kan underlätta genomförandet och för att få ett lyckat resultat:

- *Klargör tydligt målet med tecknandet*
- *Se till att alla drar åt samma håll och är motiverade*
- *Alla i omgivningen ska få utbildning – inte bara i tecken utan i metoden TAKK*
- *Sätt igång direkt – använd de tecken du kan, och lär dig fler*
- *Använd tecken både för att stödja förståelse och för att ge modell för användande*
- *Använd tecken hela dagen, i alla situationer*
- *Fortsätt att teckna även om barnet/den vuxne börjar tala mer*
- *Se till att få fortsatt utbildning och kontinuerligt stöd.*

Heister Trygg (2010 s. 64)

8. Referenslista

- Arfwedson, G B. & Arfwedson, G. *Didaktik för lärare* En bok om lärares yrke i teori och praktik. Stockholm: HLS Förlag
- Bjar, L. & Liberg, C. *Språk i sammanhang*. I Bjar, L. & Liberg, C (RED.) (2010). *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, A. (2002.) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Ferm, U. & Thunberg, G. *Alternativ och kompletterande kommunikation*. I Hartelius, L. Nettelbladt, U. & Hammarberg, B. (RED.) (2008). *Logopedi*. Lund: Studentlitteratur.
- Hagtvet Eriksen, B. (2004). *Språkstimulering. Del 1: Tal och skrift i förskoleåldern*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Heister Trygg, B. (2010). *TAKK Tecken som AKK*. Malmö: Södra regionens kommunikationscentrum.
- Ladberg, G. (2003). *Barn med flera språk. Tvåspråkighet och flerspråkighet i hem, förskola och skola*. Stockholm: Liber.
- Launonen, K. *Manual signing as a tool of communicative interaction and language: the development of children with Down syndrome and their Parents*. I von Tetzchner, S. & Grove, N. (2003). *Augmentative and Alternative Communication. Developmental Issues*, London: Whurr Publishers.
- Nilsson, B. & Waldermarson, A-K. (2007). *Kommunikation samspel mellan människor*. Lund: Studentlitteratur.
- Selanders, S., & Kroksmark, T. (2013). Didaktik. I Nationalencyklopedin. Hämtad 2014-01-22 Tillgänglig: <http://www.ne.se.webproxy.student.hig.se:2048/lang/didaktik>
- Skolverket. (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. ([Ny, rev. utg.]). Stockholm: Skolverket.
- Svensson, A-K. (2005). *Språkglädje*. Lund: Studentlitteratur.
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examenarbete inom utbildningsvetenskapen*. Lund: Studentlitteratur
- Teckna.se (2004) *Iréne Johansson, har svarat på frågor om tecken för barn*. Hämtad, 2013-09-21, Tillgänglig, 2004-01-08 från <http://www.teckna.se>
- Tisell, A. (2009). *Lilla boken om tecken*. Hatten Förlag.
- Tornberg, U. (2000). *Språkdiraktik*. Malmö: Gleerups.

Bilaga 1

Informations/Intervjubrev till pedagoger

Jag vill börja med att presentera mig. Jag heter Elin Nilsson och läser sjunde och sista terminen på Högskolan i Gävle med inriktning Skapande möten i mångkulturella barngrupper mot förskola och fritidshem. Jag skriver mitt examenarbete om TAKK betydelse för de yngre barnen på förskolan. Intervjuerna som jag gör är en del i insamlandet av material om TAKK i förskola. Min förhoppning är att du som arbetar i förskola har möjlighet att delta.

Under intervjun kommer jag att spela in samtalet. Detta gör jag för att kunna citera er korrekt och för att inga missförstånd ska kunna ske. Intervjuerna kommer endast att användas för detta ändamål och kommer att aidentifieras, allt är anonymt. Du kan när som helst avbryta din medverkan. Jag kommer att skicka er en utskrift av samtalet för att ni ska kunna korrigera eller bekräfta utskriften. Det insamlade materialet kommer att förvaras på Högskolan i Gävle under ett år och sedan förstöras. Det färdiga arbetet kommer att kunna läsas på www.uppsatser.se. Om du har frågor angående intervjun kontakta mig på telefonnummer XX.

Med Vänliga Hälsningar
Elin Nilsson
XX

Handledare: Annie Hammarberg, lektor
XX

Bilaga 2

Intervjuguide 1

Vad var det som gjorde att du började med TAKK?

– Hur länge har du arbetat med TAKK?

Hur arbetar ni med TAKK på er avdelning?

Vad tycker barnen om TAKK?

– kan man se att barnen tar till sig tecken?

– i såfall när, hur?

Vad har du/ni fått för reaktioner från föräldrarna om arbetet med TAKK?

Vilka metoder, resurser och hjälpmedel finns att tillgå för att underlätta språkutvecklingen?

Vilka för- och nackdelar finns det med TAKK?

Bilaga 3

Intervjuguide 2

Använder du TAKK i ditt arbete i dag?

– Om nej, varför?

Skulle du kunna tänka dig att använda TAKK?

Hur arbetar och stödjer pedagogerna barnens språkutveckling?

Har ni något annat material som ni använder för barnets språkutveckling?

Hur tror du föräldrarna skulle tycka om ni använde TAKK på förskolan?